

Kjak

Regin Eikhólm

Móðurmál – tað mál sum ein hevur lært sum barn og er alin upp við

Av føringum eru tað mest suðringar sum ósmædnir tora og duga at tosa sítt óspilta musikalska móðurmál, og tað gevur úrslit.

Móðurmál – tað mál sum ein hevur lært sum barn og er alin upp við. Henda definitionin av móðurmálinum er at finna á síðu 788 í Føroysku Orðabókini, fyrra bind Føroya Fróðskaparfelag 1998. Móðurmálið er tað fyrsta vit læra, og tað sísta vit gloyma. Móðurmálið er eisini tað vit hava lættast við at tosa, tí tað er natúrliga íbúgvandi í okkum og harvið ein partur av okkara samleika..

Móðurmálið – sálarinnar spegil

Nógv tann størsti bólkurin av føringum, ið dugir og torir at tosa sítt móðurmál, eru suðringar. Hetta at tora at lita á sítt egna móðurmál ger at reflektiónin millum tanka og talu verður tann best hugsandi, tí móðurmálið – sálarinnar spegil – er íbúgvandi móðurmálslinginum og tí sum skræddaraseymað til teir nýggju kviku fjøllmiðlarnar, sum í tíðarkravi ikki altíð loyva, at vit tosa eitt politiskt eftirgjørt pseudoføriskt, tí tað krevur manuskript, um aktørurin í eini knappari vending ikki skal gerast málleysur.

Hvat hevur so hetta móðurmáls trúfesti gagna suðringum? Jú, hóast suðringar bert útgera 15% av herbúgvandi føringum, so er annahvørt landsstýrisfólk suðringur umframt eisini løgtingsformaðurin. Hyggja vit eisini eftir hvør ið myndar leiðsluna í fleiri av okkara landsdekkandi fyrirkum ella feløgum, so eru suðringar - hóast fáir - mangan sjónligari enn norðanfólkið. Dømini eru mong. Eik banki, Føroya Handilsskúli, Vinnuhúsið, Føroya Arbeiðarafelag, Føroya Reiðarafelag, Landsjúkrahúsið, Strandfaraskip

Landssins, Heilsufrøðsliga Starvstovan, v.fl. Umframt at teir førandi skemtararnir her á landi í mannaminni hava verið suðringar.

Man kann so spyrja hví so er? Tann sum fylgir við í

Eitt komandi málráð eigur at hava sum sítt fremsta mál at legalisera móðurmálið

debattini sær skjótt, at ein suðringur hevur ikki fyri neyðini at rætta seg sjálvan tá hann tosar. Tað hann sigur, er ekvivalent við tað hann meinar. Íbúgvandi móðurmálsacceptin hjá honum ger, at hann ikki er fjøtraður av fremmandagerandi referansu rammuni hjá pseudo-føriskum, men frælst torir at orða sína tankar og sítt hugflog á egnum móðurmáli her og nú. Hetta er tann ítøkiligi fyrimunurin við at hava eitt móðurmál og tora at brúka tað.

Móðurmálið kontra pseudoføriskt

Í Førvum annars er móðurmálið í harðari kapping við tað pseudoføriskka ella tað eftirgjörda professorala setursmálið, sum serliga hesi seinastu 40 – 50 árinu hevur verið roknað sum meiri politiskt korrekt enn okkara móðurmál og stýrt við harðari hond. Fylgirnar hava verið, at móðurmálið hevur verið fyri vanbýti, happað og lúkað burtúr samstundis sum alsamt fleiri og fleiri íslensk orð vinna hevd í føriskum. Ella sum ein tók til: Ein málslig kolonialisering. Hetta fremmandager føringin fyri

sínum egna máli, og umboðini fyri tað pseudoføriskka málið hava hesi seinastu 40 – 50 árinu tikið sær einarætt yvir mest øllum, ið alment hevur við føriskt mál at gera.

Vit høvdu okkara helikopt-

ara og íslendarar sína þyrlu, men vit skuldu partú hava tað íslenska orðið, tí tað var stytri og snøggari. Nærliggjandi er at hugsa, hví ikki gera tað sama við nøvnini eisini? Eitt nú kundi navnið, Jóhan Hendrik Winther Poulsen, fingið íslenska formin: Jón Sigurðsson. Navnið er bæði stytri og snøggari, og so sleppa vit undan at brúka “fremmanda” bókstavin W umframt nøvn við donskum eftirsmakki. Bert fyri at nevna eitt út av hundrad-ella túsundtals dømum

Hetta fær ein at hugsa um danska filosofin Piet Hein, tá hann sigur: Den som låner vid og sjæl fra anden, forskriver sig til fanden, thi den der ikke er sig selv, er heller ingen anden.

Tvímálsstöða

Vit føringar duga bæði føriskt og danskt, t.v.s. vit hava eitt slag av tvímálsstöðu ella diglossia í Førvum. Kanningar vísa, at børn, sum læra tvey mál samstundis, eru – alt annað líka – bæði málsliga og mentalt betur fyri enn tey børn, ið bert læra eitt mál. Hetta samsvarar ikki við at danskt er skaðiligt, og verður tí takt burtur. Takkað

veri okkara holla kunnleika til danskt so verður norskt og svenskt eisini okkara heimamál. Ein svenskari, norðmaður ella danskari kann halda fyrilestur fyri føringum á sínum egna máli uttan trupulleika, men ein íslendari kann ikki gera tað sama, tí vit skilja hann ikki. Okkara móðurmálsbasis hevur í øldir verið ein integreraður partur av tí europeiska mentunararvinum við skandinavia sum bindilið. Haðani hava vit eisini fingið tær fyri móðurmálið so gevandi intellektualiserðu interaktiónirnar bæði fakliga, listarliga og átrúnarliga. Og sjálvandi skal hetta samskiftið endurspeglast í sjálvum málinum, sum vit samskipta á.

Samskiftið ella interaktiónin við Ísland hevur hinvegin verið av meiri praktískum karakteri og kann tí als ikki sammetast við europeiska bulin, sum vit eru ein grein av. Professorala royndin at kolonialisera Førvjar við íslenskum orðum er dømd til at miseydnast, tí okkara móðurmálsbasis hevur eina aldargamla intellektualiserða europeiska traditið, sum ikki er nakað hissini smokkuleggja fyrirbrigdi.

Tekin frá nýggju málnevndini eru um, at puristiski facit listin fyri føriskt mál er útskiptur, og at móðurmálið í alt størri mun nú verður góðtikið sum føriskt mál, og harvið skuldi happingin móti móðurmálinum og føriskka samleikanum kunna steðgað.

Eitt komandi málráð eigur at hava sum sítt fremsta mál at legalisera móðurmálið, so móðurmálið verður kjarnan ella basis í tí føroyska málinum – bæði í skrivt og talu.

Steinbjørn O. Jacobsen

Loksins kom nýggi Skúlin við Ósánna

»Leingi er tað ið væl skal verða«

Nýggi Skúlin við Ósánna hevur verið ein drúgvur og tungur burður, men sæð í bakspegli, eiga vit at fegnast um, at vit finga eina so góða og stórbara loysn. Tað hava verið fleir uppskot upp gjøgnum árinu. Seinast í nítíárunum kom eitt uppskot, sum gekk út uppá at byggja eina lon eftir skráanum í skúlagarðinum, men tibetur vann hetta ikki frama, tí mett varð, at hetta bert var eitt plástur á sárið og ei heldur ein varandi loysn.

Men í 2001 settu vit ein arbeiðsbólk, (tá var Jórún Høgnesen forkvinna í Mentanarnevndini,) at gera eina nágreiniliga lýsing av økis- og hølistørvi skúlans, og bólkurin kom longu tá til ta niðurstøðu, at tørvurin var nógv størri enn ein fyribils loysn kundi geva, tí bleiv arbeitt við ein størri ætlan, og saman við Fuglark komu

Eg vil við hesum orðum ynskja leiðslu, lærarum, skúlastýri, næmingum, ja, øllum í Klaksvíkar Kommunu tillukku við nýggja skúlanum við vón um, at hesir nýggju karmar fara at lyfta støði á skúlanum enn hægri.

Nú eigur skúlin á Ziska-trøð tørt.

Í býráðssetuni 2001-2003 gjørdur vit stórar umvælingar á skúlan á Ziska-trøð, og hetta var ein stórur bati til vánaliga standin av skúlanum, men tað var langt í frá nøktandi, tí eigur næsta stigið, beinanvegin, at fara undir fyrireikingar av nýgerð/bygging av skúlanum við Ziska-trøð. Ja, hann eigur at fáa fyrstu raðfesting og ikki koma í drag. Tað eru røddir frammi, um at byggja nýtt mentanarhús í miðbýðum, men hetta eiga vit at gloyma tey fyrstu árinu.

Nú eigur skúlin á Ziska-trøð tørt

vit loksins til úrslitið, sum nú fyriliggur, og eg trúgvi eisini at hetta var ein røtt avgerð, sum undanfarna býráð tók, og eg fegnist um, at eg fekk tann heiður, sum borgarstjóri, at verða við til at samráðast við Fuglark um ein arbeiðsleist og síðani skriva undir sáttmála við arbeiðstakara og byggleiðsluna Landsverk, og seta arbeið í gongd.

Sjálvandi eru ikki allar súðir syftar, tí allur tørvurin er ikki nøktaður við hesum, haldast skal jú fram við seinna byggistigi, sum er í somu útbjóðing, við somu arbeiðstakarum.

Kommunan fekk til gávus frá Bónus gamla Spinnarið við Borðoyavík, og har eru ávísar skrivligar bindingar, at innan eitt ávíst áramál skal hetta verða eitt mentanarhús, so latið okkum halda okkum til ta ætlanina, hesin bygningur kemur at kosta kommununi nógvar milliúnir, tá hann stendur klárur til brúks.

Nú er, at hava dirvi, at raðfesta rætt.